

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

»Pravo nije materija, koja se može dijeliti na fragmente. Kada se ono u riješavanju narodnosnog pitanja željelo i želi postići za sebe i za svoje prijatelje, onda se mora dovoliti njegova primjena i protiv samoga sebe i protiv svojih prijatelja.«
Neville Chamberlain.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

MAJHNA PRIMERA

Št. 46 tednika »Slovenija« je prinesla pod naslovom »Pismo z Danske« med drugim sledeće, kar nas lahko zanima:

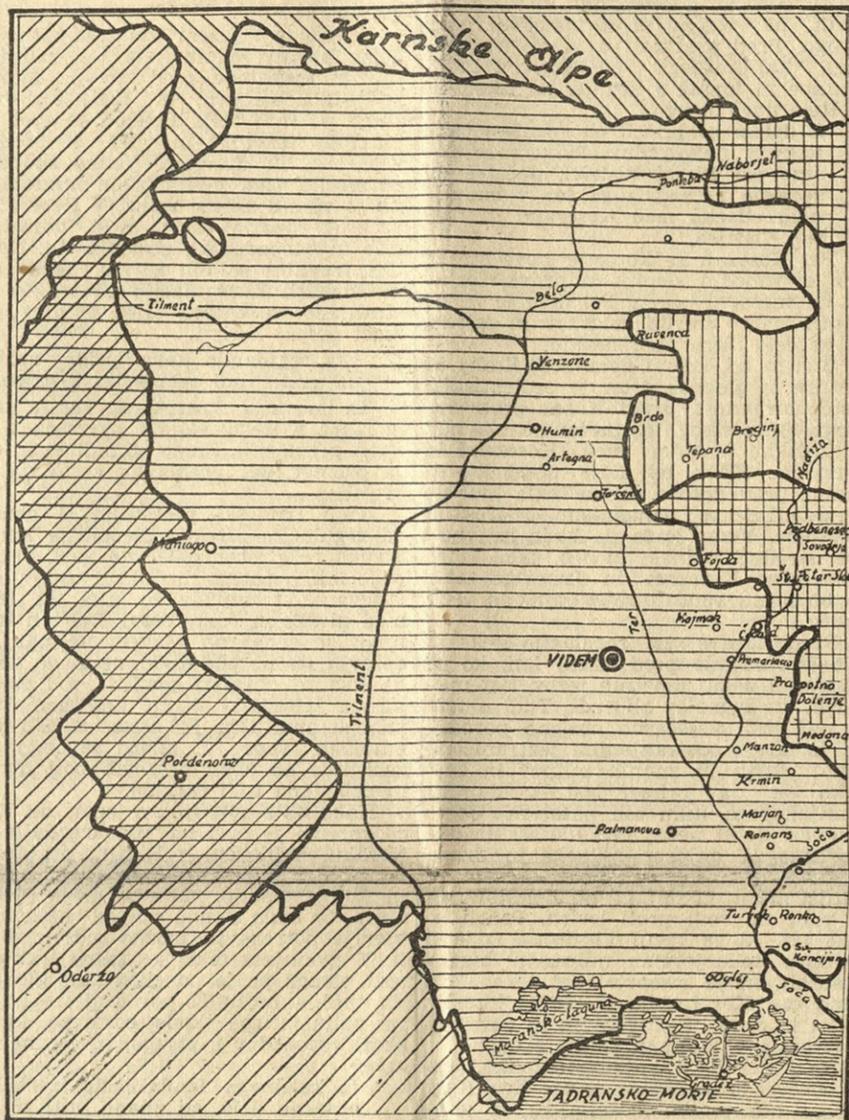
»Ko so Danci 1. 1864. v vojni z Avstrijo in Prusijo izgubili Schleswig, so šli vase in se zarotili, da morajo pridobiti na znotraj, kar so izgubili na zunaj. Šel je na delo ves narod in zastavil pri najglobljih koreninah: preoblikoval je dušo vsakega posameznika in danes stojita Danec in Danska tako visoko, kakor morda sorazmerno noben narod na svetu. Samo 10.000 Dancov je še v tistem koščku Schleswiga, ki je ostal pod Nemčijo, a imajo o njih naravnost ogromno literaturo. Danes popoldne sem gledal dolgo vrsto letnikov posebnega znanstvenega obzornika, ki obravnava le to vprašanje ter objavlja zgodovinske dokaze itd. Razen tega sem imel sam v rokah, sicer bi sploh ne bil mogel verjeti tega, monumentalno delo v treh, po kakih 700 strani debelih zvezkih, v veliki obliki, ki obravnava le zgodovino šlezviškega vprašanja v letih 1900—1937. In na ljudskih visokih šolah tvori ponekod to vprašanje poseben predmet. A mi!? Izgubili smo nad tretjino svojega naroda in svoje zemlje, a kako smo šli — vase. Še danes me je sram, ko sem po nesrečnem koroškem plebiscitu po ulicah opazoval tedanje obnašanje naše akademske mladine. In kaj ve o koroškem in primorskem delu Slovenije naš kmet? Starejšim je žal po tržaškem trgu in — konec. Stavim, da je veliki večini našega izobraženstva trenutno jasneje pred očmi nemško-češka narodna meja kakor nemško-slovenska. Danci so po udarcu 1. 1864., ki je bil v primeri z našim naravnost brezpomemben, priredili in preuredili vse. Kaj smo naredili mi zadnjih 20 let?! Duhovno smo najbrž še nazadovali, kajti pred vojno smo vsaj megleno slutili neki skupen narodni cilj, danes še tega nimamo več. Vse naše prizadevanje gre za tem, da bi posnemali predvojni nemški formalizem in dresuro.«

O danski manjšini, ki je že od 1. 1864 pod nemško oblastjo in šteje komaj 10.000 ljudi, do sedaj nismo še slišali. Pri tem igra važnost pred vsem dva razloga: prvi je ta, da šteje manjšina komaj 10.000, drugi pa je v tem, ker je manjšina pod tujo oblastjo že preko 70 let in so jo torej statistike že izbrisale, kakor so izbrisale ponekad kar cele narode, in so se opet »pojavi« na dan. Oba razloga sta torej za dansko manjšino kar najslabša in upravičeno bi pričakovali, če bi vsaj merili po svoje, da bodo Danci šli lepo preko tega in pozabili na to peščico svojih ljudi. Če postavimo zdaj tu poleg primere male Danske in njene skrbi za svojo manjšino, kot je pisec članka v »Sloveniji« le na hitro opisal, ker ni bil povdarek članka na tem, še primeru velike Nemčije in njenih akcij za sonarodnjake, v tujini, v obeh primerih gre za sorazmerno v primeri s celoto v skupnosti živčih sonarodnjakov, le za majhna števila, pa to primerjamo z Slovenijo, ki smo v primeri s celoto izgubili tretjino; nas mora pretresti strah pred bodočnostjo, če pomislimo kaj smo storili in kaj delamo, da ohranimo narodno celoto kakršna je, kljub vsem zunanjim spremembam, kolikor mogoče neokrnjeno. Res je, da je naš položaj v primeri s položajem Danske z ozirom na lego in mednarodnopolitični položaj drugačen, neprimerno težji in nevarnejši in vsako delo zahteva zato mnogo obzir in zadeva se tisoč težkoč. Toda če pogledamo nazaj vidimo, da smo si ovire v delu poleg vsega delali še sami in so prihajale od lastnih ljudi. Še do danes ni prodrl med vse prepričanje, da je delo za obranitev naših narodnih tradicij in meja dolžnost vseh in da morajo pri njem sodelovati vsi, brez ozira na levo in na desno. Prišlo je že celo tako daleč, da je delo za naše narodnoobrambne cilje zastalo in da je vsaka širša akcija v tem pravcu obsojena na smrt.

Danci imajo v svoji manjšini celo literaturo, piše člankar, in po šolah tvori vprašanje teh 10.000 ljudi ponekad poseben predmet. Mi imamo o naših manjšinah tudi mnogo pisanega, največ in najboljše v tu-

FURLANSKO VPRAŠANJE

Značilna razprava v geografskem mesečniku „Universo“ — Posledice proglasitve romaunščine za četrti švicarski jezik

Legend for the map:
 - Ladinsko (furlansko) dialektno ozemlje.
 - Prehodno ozemlje od ladinsčine k italijansčini.
 - »Slovensko« ozemlje z furlanskimi infiltracijami.
 - »Slovensko« dialektno ozemlje.
 - »Nemško« ozemlje.

Nacistična Nemčija je postavila tezo o nemštvi (Deutschtum), po kateri tvorijo vsi Nemci na vsem svetu ne glede na to, kje bivajo, eno samo enoto, in se je začela tudi dejansko zavzemati zanje in ščititi njihove pravice. Posledica tega nemškega stališča je bila priključitev Avstrije in razkosanje Češkoslovaške. Spričo te teze in še bolj v očigled njenega praktičnega izvajanja je naravno, da je nastala proti njej tudi reakcija. Kot tako moramo smatrati načrt Švice, proglasiti švicarski nemški dialekt za poseben jezik, različen od nemškega, da bi tako zavrnila morebitno nevarnost.

Da ni ta načrt samo izrodek fantazije, temveč da utegne prei ali slej postati dejstvo, potrjuje precedenčni primer.

Saj je Švica pred kratkim proglasila retoromanski dialekt (romaunščino), ki ga govore prebivalci zgornje doline Rena in Inna, za četrti enakopravni

jezik poleg francoščine, italijansčine in nemščine.

S tem je hotela švicarska republika očitno parirati udarec, ki ji je pretil z juga. S tem pa ni samo paralizirala italijanske aspiracije temveč je obrnila celo ost proti napadalcu. Kajti s proglasitvijo omenjenega dialekta za jezik, se je sprožil nov problem, ki je moral vzbuditi vso pozornost Italije. O tem priča članek »Ali obstoja ladinska dialektna enotnost«, ki ga je spisal Francesco Cocconi za letošnje julijsko številko geografskega mesečnika »L'universo«, ki ga izdaja vojno-geografski institut v Firencah. S proglasitvijo romaunščine za jezik je zopet oživel vprašanje, ali so romaunščina, ki jo govorijo v Švici, ladinsčina, ki je v rabi v nekaterih delih Južnega Tirola, in furlanščina del italijanskega jezikovnega kompleksa ali pa tvorijo posebno jezikovno skupino zase.

Če so kakorkoli taka jezikovna enota,

jih jezikih. V domačem jeziku je tudi raztresenega mnogo, a v vsem tem delu ni sistema, ni enotnosti v nobenem smislu, kot bi jo delo zahtevalo. Kar je najhujše: tudi to delo ni delano tako, da bi ves narod spoznal svoj položaj in vse nevarnosti, da bi ves narod spoznal, da gre za vprašanje obstoja celote in v tem smislu upre vse svoje sile v obrambo svoje individualnosti in v ogroženih točkah takoj pokazal svoj odpor. Pri tem pa seveda ne bo odveč če povdarimo ponovno vprašanje, ki ga je povdaril člankar: »In kaj ve o koroškem in primorskem delu Slovenije naš kmet?« Odgovarjati na to ni treba posebe. Povdariti bi bilo treba ob tem le to, da ni dovolj, da vodita narodno-obrambno akcijo in skrbita za narod le eden ali pa dva, ki prideta pri tem delu celo do Edena, Chamberlaina ali ne vem koga in mu povesta to in ono o

nas. Njih delo bo le tedaj plodno, če bo slonelo na vseh, na celem narodu, s katerim mora biti vsaka akcija tesno povezana in od katerega mora vsak korak dobiti svojo potrditev. Danci so stopili za svojih 10.000 vsj v delo, se najprej notranje pripravili in utrdili. Pri nas stopajo v delo le posamezniki in plavajo po svoje nekje nad narodom ali poleg njega. To vidimo tudi iz tega: Tirolci so izdajali list, ki je po nakladi presegal število njih emigracije, kar pomeni, da so ga čitali zlasti neemigranti. Naš list ne bi po nakladi zadovoljil majhnega dela emigrantov; kje so pa ostali?

Pisec poročila z Danske nam je odprl spet vprašanje, ob katerem si lahko temeljito izprašamo vest. Toda pri tem ne smemo ostati kot oni dobri verniki, ki mislijo, da po izpraševanju vesti in kesanju, lahko spet temeljito greše

potem utegne to dejstvo imeti tudi dalekosežne politično geografske posledice.

Tega se zaveda v svojem članku tudi Cocconi, ko razgrinja problem s temi besedami:

»Vsakdo razume, kaj bi za našo italisko enotnost pomenilo že samo tiho priznanje, da se mora približno 550.000 Furlanov, ki čuvajo, zavedajoč se svoje odgovornosti, našo vzhodno mejo, smatrati v narodno jezikovnem pogledu kakor drugorodci (allogeni) podobno kakor drugojezična ljudstva, ki so se naselila v Piemontu, v Julijski Krajini in na Južnem Tirolskem... Če so romaunščina, ladinsčina in furlanščina resnično enota zase.

potem morajo znanstveni zaključki, po katerih so se prebivalci kantona Graubündna odtrgali od italijanskega kompleksa, veljati tudi za ostali dve skupini tostran Alp, ki sta po številu trinajstkrat večji od prve.«

Ker so Furlani naši mejaši na zapadu, mora problem zanimati tudi nas. Zato ga hočemo tu vsaj v glavnih obrisih začrtati.

Romanski dialekti, ki jih govori prebivalstvo Retijskih Alp, in ki se bistveno loči od italijansčine, so bili učenemu svetu znani že v začetku prejšnjega stoletja. Na sorodnost teh dialektov z ladinskimi dialekti v Južnem Tirolu je prvi pokazal l. 1832. Josef Haller. L. 1870. pa je Christian Schneller opozoril na sorodnost z furlanščino. To vzporejanje je v naslednjih letih proučeval Graziadei Ascoli v svoji knjigi »Saggi ladini«. Zaključil pa je te ugotovitve leta 1888. profesor romanskih jezikov na innsbruški univerzi Theodor Gartner.

Za dialekte, ki jih govore v Graubündnu, v Švici, se je udomačilo ime »romaunč« (tudi »ramonč«), za dialekte v Engadinu pa ime »ladin«. Za vse tri dialektne skupine je Ascoli predlagal ime »ladinski dialekti«. Gartner pa je bil proti temu imenu, češ da se z njim označuje samo ožja dialektna skupina v Engadinu in da se rabi tudi za jezik španskih Židov. Zato je bil za izraz »retoromanski dialekti«. S tem izrazom so Švicarji že prej označevali romaunščino, pozneje pa tudi dialekte v Engadinu, in furlanščino. Retijci so se namreč imenovali romanski prebivalci Graubündna, ko so se združili z ostalimi švicarskimi kantoni. Na tem ozemlju je bila v starih časih rimska provinca Retija, ki je segala proti jugovzhodu do gorske skupine Sella. Retijci sami pa so bivali gotovo še daleč preko tega gorovja proti jugu.

Zato bi bilo od Gartnerja izbrano ime primerno za Romaunce in Ladince, ki tvorita danes dva docela ločena jezikovna otoka. Ta izraz pa bi bil upravičen tudi pri tretji skupini, pri Furlanah, katerih ozemlje ni bilo nikdar v retijski provinci. Za to ne govori samo jezikovna sorodnost, temveč tudi zgodovinski razlogi.

Po Budinskem Czoernigu in Mommsonu je namreč verjetno, da so se v Furlaniji, ko so je bili upostožili Huni in Goti, naselili Retoromani s Tirolskega, na katere so pritiskali s severa Nemci.

Romaunci, Ladinci in Furlani bi bili potemtakem potomci starih Retijcev. Toda kakor ni francoščina jezik prednikov sedanjih Francozov, namreč Frankov in Galcev, tako tudi omenjeni trije jeziki niso identični z retijskim jezikom. Retijci in njihovi sosedi: Kelti, Germani in morda še drugi, so v teku časa latinščino severne Italije po svoje predelali, tako da so nastale te tri ločene dialektne skupine. Nasproti Nemcem in Slovencem so njihove meje ostro začrtane, nasproti Italijanom pa opažamo postopne prehode v italijanske dialekte.

Že pred vojno so bile razne struje v teh romanskih skupinah, ki so stremele za tem, da postane iz njihovega dialekta pravi jezik.

Marsikie je prihajal impulz v tem smislu tudi od zunaj. Omenim naj samo nemško organizacijo »Tiroler Volksbund«, ki je izdala v ladinskem jeziku mesečnik »La difesa del Tirol«.

Sedaj se je problem enotnosti teh dialektov zopet razplamtel. V bistvu gre za dve ločeni vprašanji: 1. ali tvorijo te tri dialektne skupine resnično neko samostojno enoto, ločeno od severnoitalijanskih dialektov, in 2. ali so res Furlani potomci Retijcev, ki so se preselili s tirolskih hribov v nižavo? — P. P.

DVE SMRTNI NESREČI OB MEJI

Postojna, novembra 1938. (Agis) Sedemletni Berto Bizjak doma iz Kačje vasi je s svojim starejšim bratom nabiral trske, ki so ostajale ob hlodih, ko so jih tesarji tesali, ter jih nalagal na ročni voziček, da jih bo odpeljal domov. Zahotelo se mu je malo poigrati na lepih okroglih hlodih, ki so se začeli pod njim podirati. Eden je zagrabil fantka, drugi pa ga je zadel na glavo tako močno, da mu jo je na mestu zdrobil. Starejši bratec je vpil na pomoč nakar so prihiteli starši, a niso mogli več ničesar pomagati.

Na Windischgrätzovi žagi pri Planini pa se je ponesrečil Matija Molk, posestnik iz Kačje vasi. Bil je že 19 let uslužben tu, sedaj pa je zaradi male nesreče postal žrtev dela. Pri delu se mu je v dlan zapičila trska, ki pa jo je lahko sam takoj izdrl in nič hudega sluteč nadaljeval svoje delo, dokler ni opazil, da mu je začelo roka otekati. Odšel je k zdravniku, ki mu je dal injekcijo, na žalost je bilo pa že prepozno. Prepeljali so ga v postojnsko bolnico, kjer bi moral biti operiran, a predno so mu roko amputirali, je že podlegel strašnim bolečinam. Za pokojinjo žaluje žena brez otrok, poleg nje pa tudi vsi znanci in prijatelji, saj je bil znan kot miren in pošten človek.

Regulacija ceste skozi Koseze

Il. Bistrica, nov. 1938. (Agis). V zvezi z regulacijo ceste, ki veže Reko z Bistrico, to pa s križiščem v Ribnici, kjer se stekata cesti iz Postojne in Trsta, so izvršili znatno korekturo cestne trase tudi v Kosezah. Izravnali so precejšen ovinek, ki ga je naredil stari del ceste v vasi. Prvi del ceste iz Bistrice proti Kosezom je bil prej do mostiča popolnoma raven, po regulaciji pa bo tudi od mostiča proti Kosezom popolnoma izravnane. Elektrifikacija, cestno in vaško, so Koseze dobile že pred časom, cesta je sedaj tudi že regulirana, po regulaciji vodne struge, ki bo izsušila okoliški teren, se bodo Koseze kmalu zdržile z Bistrico.

DUHOVNIŠKE VESTI

Gorica, novembra 1938. (Agis) Na župnijo Kred pri Kobaridu je bil umeščen Oskar Kogoj, kaplan v Št. Petru pri Gorici, oskrboval pa bo tudi sosednjo duhovnijo Staro selo.

Za dekana in župnika v Idriji je bil umeščen mgr Alojz Filipič, dosedanjí dekan v Grgarju nad Gorico.

V Vrabčah na Vipavskem je nastavljen kot župni upravitelj J. Dorbolo, ki je služboval nekaj mesecov tudi kot vojaški kurir v Abesiniji.

FURLANSKO VPRAŠANJE

Značilna razprava v geografskem mesečniku »L'universo« — Posledice oglasitve romansčine za četrti švicarski jezik

(Nadaljevanje s I. strani.)

Stremljenje Italije gre za tem, da zanika utemeljenost prve in druge hipoteze. Cocconi navaja v tem pogledu zlasti novejša dela Carla Battistija in Carla Salvionija, ki sta oba Ascolijeva učenca. Njuna naloga je sedaj da pobijata tezo, ki jo je postavil njun učitelj. Na podlagi teh razprav, ki po našem mnenju nikakor niso še definitivno zaključili vprašanja, kajti narokoval jih je namen.

pride Cocconi do zaključka, da Italija ne more priznati proglasitve romansčine za četrti švicarski jezik.

»Kajti«, nadaljuje Cocconi, »ako bi tudi mi pristali na znanstveno tezo, po kateri je bernska vlada sprejela zakon, da Ladinci niso Italijani, bi s tem sami implicitno priznali, da obstoji v naši nacionalni skupnosti znaten del ljudstva, ki vsaj v jezikovnem pogledu nima značilnosti totalitarne kompleksa«. Prav ta del pa meji na naše slovensko narodno ozemlje in ga loči od pravega italijanskega.

Za boljše razumevanje problema, ki smo ga skušali na kratko pojasniti našim čitateljem, dodajamo še karto, na kateri smo po Cocconiju narisali meje med posameznimi narodnostnimi ozemlji. Priznati moramo, da je bil Cocconi v pogledu jezikovne meje med Slovenci in Furlani še dokaj pravičen, pripetila na se mu je, kakor je razvidno s karte pomota.

Kanalsko dolino je namreč označil kot slovensko ozemlje s furlansko infiltracijo, medtem ko je resnično slovensko ozemlje z nemško infiltracijo. Le v povoljni dobi je opaziti tudi furlansko in italijansko infiltracijo.

Furlanski problem je torej zopet na dnevnem redu in nikakor ni še zaključen. Mi kot neposredni sosedje bomo z največjim interesom sledili njegovemu nadaljnjemu razvoju. — P. P.

Božična številka

našega lista bo izšla kot običajno v povečanem obsegu. Zaradi tega prosimo sodelavce, da bi nam poslali svoje prispevke najkasneje do 15. decembra.

Regulacija Reke

Z delom so že pričeli — Za regulacijo Reke pride na vrsto regulacija Bistrice

Ilirska Bistrica, novembra 1938 (Agis) — Načrti za regulacijo Reke, ki izvira izven območja nekdanje Notranjske, onkraj vasi Zabiče, in se izgublja v Škocijanski jami, segajo že desetletja nazaj. Kdo se pri nas ne spominja alarmantnih vesti o regulaciji Reke v spodnjem toku, kjer naj bi žagarjevo posestvo ob Reki preplavila in tvorila ogromno jezero. Omenjeno žagarjevo posestvo last znane Deklove družine je bilo takrat cenjeno na 3 milijone lir. Vesti o regulaciji pa so polagoma zapadle pozabljivosti, dokler se niso pred leti spet pojavile. Tako je zdavnaj napovedana regulacija končno le prešla iz besed v dejanje. Ni dolgo tega, ko smo na tem mestu poročali o inženirjih, ki so se pojavili na terenu in so zakoličili novo strugo. Pred kratkim pa so delavci nekoga italijanskega podjetja zasadili krampe in lopate v zemljo, da izkopljejo Reki novo strugo.

Z delom so pričeli ob gornjem toku Reke v neposredni bližini vasi Koseze pri Ilirski Bistrici, nedaleč od sedanje rečne struge ter v nadaljnjem odseku med Kosezami in Ilirsko Bistrico.

Pri Kosezah se kopanje nove struge vrši s pomočjo strojne naprave, žerjava na motorni pogon. Pri delu je zaposlenih veliko število delavcev in zgleda, da bo delo hitro napredovalo.

Struga bo, kot se domneva, široka 50 metrov in globoka 4 ter je projektirana čisto naravnost iznad Kosez proti žel. progi. Staro strugo bo prešla nekako pod železniškim mostom med Kosezami in Trnovem. Kako bo dalje potekala, ni znano, prav gotovo pa ko tekla tudi po regulaciji pod današnjem »Zareškim mostom«. Vemo le to da bodo izravnali vse številne ovinke, ki jih dela sedaj Reka med Kosezami in Trnovem tako, da bo imela voda hitrejši odtok in večji padec.

Predpriprave za regulacijo Reke so bile izvršene že pred nekaj leti, ko se odstranili nekaj umetnih jezov, last mlinarjev in žagarjev ob vodi. Tudi o tem je naš list svoječasno obširno poročal, saj je bilo z odstranjenimi jezi uničeno nekaj starih in znanih mlinov in žag. Tako je na primer lastnik znanega Zemljakovega mlin ain posestva Josip Valenčič dobil nekaj čez 100.000 lir odškodnine za uničene mlinske in druge naprave. Isto se je zgodilo z nekaterimi manjšimi mlini, ki so stali od Zemljakovega višje ob vodi proti izvira. Podrli so tudi jez, ki je reguliral dotok vode k bivšemu špilarjevemu mlinu in žagi v Kosezah, in je usmerjal del toka skozi samo vas. Ker je bila ta struga izredno plitva in ozka, je ob deževju in povodnji povzročala v Kosezah veliko škode.

Na koseških travnikih, nekoliko desno od dosedanjih struge, je vse živo. Kam bodo z odkopanim materialom, ni znano. Lastniki zemljišča, po katerem bo tekla nova struga, pa bodo z regulacijo težko prizadeti. Ne samo, da bodo izgubili dobršen del zemljišča, ampak uničeni bodo tudi travniki in njive na obeh

krajih struge. Kako bo z odškodnino tega danes nihče ne ve.

Ves les in grmičevje, ki so ga deloma kmetje sami zasadili ob dosedanji strugi, je postal last države. Nihče ne sme več ničesar požagati in odstraniti, pa tudi, če je lastnik parcele, na kateri raste. Bržkone je postal last države tudi rečni breg sam. Komu bo pripadla osušena struga, tega tudi ne vemo.

Regulacijo bo na vsak način koristna za ves gornji tok Reke, zlasti od izvira tja doli do Topolca. Reka je vsako leto ob jesenskem in spomladanskem deževju prestopila bregove, in zlasti od izvira do Bistrice povzročila na parcelah ob obeh bregovih precej škode.

Včasih je v jeseni odnašala pozne pridelke z njiv, odplavljala les, zemljo z njiv in travnikov, med tem pa tudi izpodjedala bregova in razširjala svojo stugo po mili volji. Drugod je spet naplavljal travnike in njive s prodom, kosi lesa in dračjem. Veliko škode je povzročila tudi posameznim mlinom, ki jih je včasih skoraj zalila. V Kosezah je večkrat razdrla cesto, most, udirala v hiše in gospodarska poslopja itd. Nekateri travniki so bili zaradi tega zelo močvirnati. Z regulacijo bo vse to odstranjeno in v tem oziru bo imel naš kmet precej koristi.

Za regulacijo Reke pride najbrže na vrsto tudi regulacija Bistrice.

Ta ima sicer kratek tok, ker se kmalu izliva v Reko, vendar povzroča v Bistrici precejšnjo škodo ob nalivih in ovira promet, ker preplavlja cesto na več krajih.

Tudi trnovski posestniki si obetajo od regulacije Reke precejšnje koristi. Struga teče sicer daleč od vasi, vendar bodo lahko potem mislili na uspešno izsuševanje travnikov in njiv, ki ležijo med pivsko in reško cesto. Del teh travnikov je sedaj ob vsakem najmanjšem deževju stalno pod vodo, ne glede na to, da loči to obsežno zemljišče od Rečine struge železniški nasip, del razmeroma suhega zemljišča in cesta. S hitrejšim odtokom vode v strugi se bodo tudi zemljišča ob obeh bregovih bolj utrdila in polagoma tudi izsušila.

Kako bo z nadaljnimi jezovi na Reki, od katerih je prvi na Topolcu, dalje pri Novaku, Bridovcu, v Bitnju, pri Jošku, Lunju, Stružnikarju, Ambrožiču, žagarju itd., ni znano. Morda bodo jezovi ostali, če bodo strugo povsod razširili, in kjer je potreba in možno tudi izravnali. V spodnjem toku se dolina itak zelo zoži, struga pa je ponekod tako globoka, da tudi v najhujši povodnji ne naredi na polju mnogo škode, ceste pa, ki gre skozi vzporedno s strugo, nikjer ne doseže.

Iz kakšnega fonda bodo izvršili to obsežno delo, ni znano, niti ne, na kolikšno vsoto so proračunani vsi stroški. Pri delu je zaposleno tudi lepo število domačih delavcev, ki bodo imeli letošnjo jesen le nekaj zaluzka, kljub pičli plači.

DVE AUTOMOBILSKI NESREČI

Il. Bistrica, nov. 1938. (Agis). V tednu od 20. do 27. novembra sta se v dveh zaporednih dneh zgodili dve avtomobilski nesreči v Ilirski Bistrici. V ponedeljek, to je 21. je mesar Potočnik, ki ima v najemu Gržinovo mescino v Il. Bistrici, doma pa je s Knežaka s svojim avtom povozil še ne 30 let staro Mino Nordio, rojeno Bratuž, doma iz Il. Bistrice. Podrli jo je na tla tako, da je pri padcu dobila več težjih in lažjih poškodb. Odpeljana je bila v reško bolnico, kjer se, kot pravijo, bori s smrtno. Ponesrečenka je rojena v Bistrici, poročila pa se je z bivšim poročnikom milicije Nordijem. Zadnje čase je bolehal, baje za zavratno boleznijo, sedaj pa jo je zalotila še ta nesreča. Lastnik avta Potočnik, ki si je avto šele pred kratkim nabavil, je bil na licu mesta aretiran, avto pa zaplenjen. Bila je poklicana takoj komisija, in vsa zadeva se bo obravnavala pred

sodiščem, ki bo veliko lažjega značaja, če ponesrečenka ostane pri življenju.

Naslednji dan, to je v torek je pa mehanik in lastnik mehanične delavnice Slavko Muha, 23 let star, doma iz Velike Bukovice podrli s svojim novim osebnim avtom nekega moža iz Topolca, očeta večje družine. Posledice so bile hujše, kot pri prvem karambolu. Mož je kmalu po nesreči izdihnil. Na lice mesta je prišla takoj komisija, ki je ugotovila, da je nesrečo zakrivil šofer zaradi nepravilne vožnje in nepravilnosti povrhu. Bil je takoj aretiran, popolnoma nov avto pa zaplenjen. Muhi so bratje pred kratkim posodili denar, da si je lahko nabavil avto, ki še ni bil niti zavarovan. Ker so v Italiji za takšne prestopke poleg zapornih kaznih tudi visoke globe, bosta tako prvi kot drugi ob svoja nova avtomobila, plega tega pa sta si eksistenco popolnoma uničila.

POPLAVE IN NALIVI

Trst, nov. 1938. Pretekli teden so bili na Primorskem veliki nalivi in poplave, ki so zahtevale več smrtnih nesreč in mnogo škode. Največja nesreča se je zgodila na žel. progi Čedad—Videm. Tu se je na hudourniku Teru zaradi zelo narastle vode prodrli železniški most in pokopal pod seboj vlak. Na Goriškem so bile zelo prizadete naprave pri novih elektrarnah. Na srečo je novi jez vzdržal ogromen pritisk vode in ni bilo hujše škode. Voda je le odnesla mnogo gradbenega lesa in orodja, tako da je družba oškodovana za 300.000 lir. Pri Podselu je voda naplavlila veliko peska, tako da je bila nekaj dni cesta neporabna. Tudi Vipava je narastla in ponekod poplavlila. Lijak je v nižini poplavlil 10 ha njiv in travnikov. Doberdobsko jezero je narastlo do skrajne meje. Narastla voda je poškodovala tudi naprave za osuševanje močvirja na Lizertu. V Trstu je

bila cesta pri Čedasu poplavljena od razburkanega morja in mnogo avtomobilov ni moglo nadaljevati svoje poti v Trst ali proti Tržiču. Promet po morju je bil oviran zaradi silnih valov in burje, a proti Benetkam je bil ustavljen prav tako proti Gradežu. Morje je poplavlilo skoro vse pomole in se je razlilo tudi po trgu Unita.

Veliko nevirijeme u Istri

Pula, novembra 1938. — Strašno nevirijeme je bijesnilo u cijeljoj Istri u noći 23 o. m. Vrlo mnogo ribarskih lađa je razbijeno, a u Rovinju je more odnijelo s obale ogromne količine bauxita koji je čekao parobrod za izvoz. U Raškom kanalu se nasukao veliki parobrod od 8300 tona »Procida« koji je došao da ukrea ugljen.

Odavna se ne pamti ovakovo nevirijeme u Istri. Šteta je ogromna, naročito u primorskim mjestima.

MINISTAR U ISTRI

Pula, novembra 1938. — Ministar za javne radove Cobolli-Gigli (Kobol), koji je rodom iz naših krajeva, posjetio je Istru. Dočekan je velikim slavljenjem. Štampa piše da je došao u Istru da istraži mogućnost podizanja Istre pomoću industrijalizacije. Posjetio je i Krapanjski rudnik. Tim povodom pišu listovi da je istraženo cijelo podzemlje Istre i da sadrži mnogo ugljena, bauxita, željezne rudače i raznih silikata, a u Limskoj Dragi da su našli tragove nafte.

Ministar je obećao da će vlada učiniti sve moguće da Istra postane u svakom pogledu aktivna.

† FRANC GOMBAČ

Trst, novembra 1938. Dne 20. novembra je umrl naš znani vinogradničar, ki in kletarski strokovnjak Franc Gombač. V Trst je prišel iskat zdravja, ki ga na žalost ni našel, pač pa je dobil žaželen počitek v rojstnem kraju.

Pokojnik se je rodil v Trstu in je bil iz znane in ugledne slovenske družine. Študije je dovršil v Klosterneuburgu, obiskoval predavanja na visoki šoli za kmetijstvo na Dunaju in praktical je pri nekaterih vzornih gospodarskih podjetjih. Leta 1893 je vstopil v službo kranjskega deželnege odbora kot potovalni učitelj za vinarstvo. Po dobrih izkušnjah je bil imenovan za državnega vinarskega in pozneje za kletarskega nadzornika za kranjsko deželo, odnosno naposled za dravsko banovino.

Po odsluženih letih je odšel v pokoj kot višji kletarski strokovnjak. Pridobil si je veliko zaslugo za obnovo vinogradov na Dolenskem in v Beli Krajini. Na stotine predavanj je priredil v teh krajih v dobi ko je bil pouk zaradi uničenja vinogradov po trtni uši najnujnejši in najkoristnejši. Organiziral je razne kletarske in sadjarske razstave. Leta 1903. je Kmetijska družba ustanovila deželno poizkusno vinsko klet, katero je Franc Gombač vodil večinoma sam, in sicer z velikim uspehom.

Izdal je naslednja dela: »Najcencnejša in najhitrejša obnovitev opustošenih vinogradov«, dalje »Novo vinogradništvo« in »Umno kletarstvo«. Na stotine je izšlo njegovih strokovnih člankov o vinarstvu, kletarstvu in sadjarstvu v raznih strokovnih in drugih časopisih. Še smrtno bolan je dopisoval. Vedno je bil pripravljen storiti vse kar je bilo v njegovi močeh. Bil je odbornik Kmetijske družbe, dalje vrsto let odbornik Sadjarskega društva, Vinarskega društva za Slovenijo kakor tudi Društva kmetijskih strokovnjakov. V mladih letih se je Franc Gombač zlasti vnel za kolesarski sport. Tedaj so naši kolesarji prirejali izlete po naši domovini z nalogo, da vzbujajo na deželi narodno zavest. Sožalje!

DROBIŽ

— Čedad. — Dne 22. novembra se je zaradi narasle vode zrušil most na Teru v trenutku, ko je privozil vlak, ki je padel v reko. Ubiti so 3 potniki, 11 pa je ranjenih.

— Godovič. — Umrl je Anton Pišlar, posestnik in bivši figurant pri bivši agrarni operaciji za vojvodino Kranjsko. Sožalje!

— Postojna. — Na meji so italijanske oblasti aretirale Srečka Vilharja doma iz Kromberga pri Gorici. Odvedli so ga v Trst.

— Trst. — Pred porotnim sodiščem je bila obsojena Marija Zonta por. Cvetežnik, stara 39 let, na 6 let zapora, ker je neki ženski odpravila plod, ki je zaradi tega pozneje umrla.

— Trst. — V upravni odbor družbe združenih jadranskih ladjedelnic (Cantieri Riuniti dell' Adriatico) sta bila imenovana kot svetovalca ing. Friderik Martinolič in Marij Tripkovič.

— Trst. — Umrl so: Kariš vd. Weiss Marija 86 let, Gregorič por. Premrov Karla 44 let, Pipan por. Majer Antonija 58, Petener Humbert 45 let.

— Vipava. — V Podragi je umrla ga. Marija Furlanova, soproga posestnika Josipa Furlana. Zadelo jo je srčna kap. Iskreno sožalje!

— Žapuže pri Šturjah. — Dne 6. novembra je umrl 60-letni posestnik Brecej Venceslav. Žapuška številno družino 10 otrok, kateri je bil zgleden oče. Podlegel je srčni hibi. Pokojnik je bil brat politika iz zdravnika dr. A. Breclja v Ljubljani. — Naše sožalje!

Božični broj

našega lista izlazi po običaju u povečanom opsegu. Molimo saradnike da nam pošalju svoje priloge najdalje do 15. decembra.

POVODOM NAPADA NA MATU BALOTU

Nedavno je jedan naš zemljak poučio našeg popularnog i darovitog pjesnika Matu Balotu, — a preko njega i sve nas ostale čitaoce »Istre«, — da se »velika zadaća i čast pravog narodnog pjesnika sastoji u tom — osjetiti i naći one iskre, koje žive pod pepelom i iznijeti ih na površinu, ogrijati njima i narod i nas u ovaj teški i hladni čas«.

Povodom ove pouke, niko, pa ni Mate Balota, ne smije mi uzeti za zlo, ako ovime istupam da branim ne Balotu, koga dovoljno brani njegova divna djela, nego da branim — istinu.

Nije istina, da je zadaća pjesnikova ono, što se gore hoće da prikaže njegovom zadaćom. Kad bi se Balota, ili ma koji drugi pjesnik, poveo za tom poukom, on bi neminovno prestao da bude pjesnik i postao bi stihoklepac-partizan, agitator i kortoš. Nije istina, da je pjesnikovo da stihovima zaodijeva tendenciju, ma koja i ma kakova ona bila. Naprotiv, istina je nepobitna i isto toliko stara, koliko je stara i poezija: Da je pjesnikovo da ono, što vidi i osjeća, slika ritmički i muzikalno, i to da slika i naslika vjerno i istinski, bez ikakove tendencije.

Uostalom, ako je Mate Balota nešto u tom pogledu propustio, — ma da ja ne vidim, da bi to bio slučaj, — ko brani svakom onom, koji je to uočio, da on to lično uradi?

Kad bi Balota sve sam uradio, šta bi drugima ostalo za rad? Mi smo svi dužni da ponešto radimo, svaki na svoj način i svaki prema svome daru i svojim sposobnostima, ako želimo da nešto dobro uradimo. Medjutim, niko ne radi gore od onih, koji se drže Satanovog uputstva:

»Samo to treba: ocrniti lijepo,
I od dobrog učiniti zlo«.

Oni ne samo da razgrađuju ubijajući duh i volju onih neimara, koji se žrtvuju za opće ideale i interese, nego i sjeku granu, na kojoj i sami sjede.

Dr. Ivo Mogorović.

OMLADINSKU NIKOLINSKU ZABAVU U ZAGREBU

priredjuju Istarski akademski klub i Omladinska sekcija društva »Istra« u subotu 3 o. mj. u dvorani H. P. D. »KOLO«.

Na zabavi moći će svaki da se medju našim akademčarima i omladincima osjeća najugodnije, a i oni sami su se pobrinuli da pruže sve kako bi vaš kratki boravak medju istarskom omladinom protekao u što ljepšem raspoloženju i zadovoljstvu. U isti mah pomoći ćete time Omladinsku sekciju kojoj je za njezin vrlo aktivni rad medju Istranima i ostalim emigrantima potrebna materijalna i moralna pomoć. Vašim prisustvom uzrokovat ćete kod omladinaca da porade u svojim nastojanjima još intenzivnije, jer ćete time pokazati kako pratite svaki njihov čin koji čine za našu Istru. Naročito će svaki naš emigrant i prijatelj s veseljem doći na tu zabavu.

Jer će se dio čistog prihoda dati za gradnju Doma bana Matka Laginle koji je u punom zamahu izgradnje, a a drugim će se dijelom pomoći naše akademčare

koji uz vrlo težak život, brineći se za svoje studije, rade u svakoj prilici zajednički sa Omladinskom sekcijom za isti naš konačni cilj.

Uvjereni smo da će vas zadovoljiti i naš program u kojem sudjeluje iz blagonaklonosti i gdjica Perko, naša omiljena i poznata plesačica.

Istrani i prijatelji dodajte, akademčari i omladinci postarat će se da se u njihovoj sredini što ugodnije zabavite. Početak tačno u 8 sati. ODBOR.

PRIMORSKI PLES V MARIBORU

Prosvetno in podpoorno društvo »Nanos« v Mariboru priredi svoj tradicionalni »V. Primorski ples« 14. januarja 1939 v vseh prostorih Narodnega Doma. Naprošamo vsa bratska društva, da se po možnosti udeleže te prireditve, katere čisti dobiček gre v humanitarne in podporne svrhe društva. — Odbor.

MALE VIJESTI

— Novi pretsjednik ČSR postao je dr. Emil Hacha. Rodio se 1872.

— Novi talijanski ambasador u Parizu Gariglia predao je jučer svoja akreditiva pretsjedniku francuske republike Lebrunu.

— Čehoslovački poslanik u Moskvi Firlinger ne vraća se u ČSR već će primiti sovjetsko državljanstvo.

— Monstre meeting u Londonu protiv progona Židova i narodnih manjina održat će se 3 decembra o. g. u Albert Hallu. Na njemu će govoriti canterburjski lord nadbiskup, westminsterski kardinal, pretstavnik presbiterijanske crkve i londonski nadrabrin.

— Po vsej Italiji bodo 20 decembra praznovali dan matere in otroka. (Agis).

NAŠA OMLADINA

Uloga omladine u našem pokretu

Politički i općekulturni život pojedinih naroda i zajednica može se — u skrajnjoj liniji — svesti, gotovo uvijek, samo na borbu izmedju dva suprotna fronta, na borbu izmedju starih i novih shvaćanja. Stara shvaćanja zastupaju uglavnom samo oni koji su i fizički stari, a nova propovijeda generacija koja dolazi, a koja se sastoji od armije mladih, oduševljenih i poletnih... Prva fronta, fronta generacije koja odlazi nastoji usčuvati (konzervirati) sve ono što već postoji, sve ono što je upravo ona u svom životnom radu postigla; jer je i ona — u svojoj mladosti — vodila beskompromisnu i oduševljenu borbu sa još starijim shvaćanjima, sa shvaćanjima one generacije koja je bila pred njom. Druga fronta djeluje u znaku zabacivanja svega onoga što je zastarjelo, negira ispravnost svih onih metoda, oblika, načina, sistema i putova, kojima je bio uskladen društveni život prošlih generacija i traži nove, ispravnije i savršenije, koji više odgovaraju potrebama i mentalitetu čovjeka i njegove misli.

To nije tako samo danas, tako je uvijek bilo, pa će tako uvijek i biti. U svakoj zajednici — pa bila ona i najuža — vrši omladina svoju funkciju: pomladjuje i obnavlja osnovne principe i temeljne misli te zajednice.

To je prirodna funkcija omladine i uloga mladog naraštaja je zato značajna. Omladinska misao i omladinske snage su uvijek stvaralačke, jer se nalaze u službi progresa i društvene pravde.

Borba izmedju starih i novih shvaćanja poprima — često puta — vrlo široke razmjere, ali se u izvjesnim slučajevima nadje način kako da se uspostavi jednodušnost izmedju starih i mladih. Stari se samo moraju sjetiti svoje mladosti, a mladi moraju uzeti u obzir funkciju starije generacije, kao i uslove pod kojima se razvija ljudsko društvo i teče čitav društveni život, pa je uspostava kompaktnosti neminovna. Osobito ako to zahtjevaju interesi čitave zajednice, t. j. ako su u isto vrijeme ugroženi interesi i starih i mladih. U našem emigrantskom pokretu dolazi — u ovaj čas — u obzir baš ovo posljednje.

Ali ne samo to, rad našeg pokreta treba uskladiti sa novim prilikama, treba postaviti nove principe i odabrati nove putove, što može najsretnije izvršiti samo omladina.

Naša emigrantska omladina — i radnička i intelektualna — uzima učešća u radu naše emigrantske zajednice tek u posljednje vrijeme.

Do pred par godina nije se — u našem pokretu — ni čulo za omladinu, a što je najznačajnije, nikoga nije zanimala sudbina našeg emigrantskog mladog naraštaja. Moralo je proteći skoro punih petnaest godina našeg emigrantskog rada, da se našoj omladini pruže i najneznatnije mogućnosti za saradnju u našem emigrantskom pokretu. Ali nije bilo dovoljno samo to, morao je doći do izražaja i rezultat tog petnaestogodišnjeg rada koji je — u svakom slučaju — pokazao da je bez mladenačke djelatnosti i bez zdrave omladinske misli svaki rad bezuspješan i u stvari nemoguć. Tim više, kad se — u našem slučaju — radi o pokretu, koji se bori za pravednu stvar jedne uže narodne zajednice. Radi toga je potpuno opravdana promjena držanja naših starijih emigrantskih radnika prema svojoj omladini. Oni sada najoduševljenije pozdravljaju rad svoje omladine, premda su do nedavna priekim okom gledali na omladinsku djelatnost, jer su je smatrali destruktivnom, ili — u najboljem slučaju — suvišnom. Ali omladinska djelatnost ne može nikada biti rušilačka, jer da je to slučaj — ljudstvo bi davno već propalo; suvišna takodjer nije, nego naprotiv, ona je neophodno potrebna.

Naša emigrantska omladina zavrijedjuje svaku pažnju, jer je u ovom kratkom vremenskom razdoblju, ili — bolje reći — u samom početku svog djelovanja, pokazala da njene sposobnosti ni u kojem slučaju ne zaostaju za sposobnostima omladine drugih naroda.

A kad kažemo da je naša emigrantska omladina sve svoje sposobnosti i sve svoje mlade energije stavila u službu naše narodne stvari, onda dolazimo i do toga da potvrdimo mišljenja onih koji

smatraju da je upravo omladina — ča. i u sadašnjem momentu — najvažniji činilac u našem emigrantskom pokretu, činilac o kojem zavisi budućnost naše emigrantske zajednice.

Rad naše emigrantske omladine došao je do izražaja — u većini slučajeva — samo preko omladinskih organizacija. Jedino su naše omladinske organizacije najvjernije pokazale sposobnosti naših omladinaca i omladinki, koji su — uprkos svim poteškoćama i zaprekama — s najvećim oduševljenjem i najčišćim intencijama prišli poštovnom radu za pravednu stvar svoga naroda. Ali značaj naših omladinskih organizacija nije samo u tome da one budu mjerilo radnosti i sposobnosti naše emigrantske omladine, nego su — često puta — upravo omladinske organizacije bile nosilac vrlo značajnih akcija, takvih akcija koje su imale jedan širi karakter. To se najočitiže može razabrati u onim slučajevima gdje su omladinske organizacije sekcije pojedinih naših emigrantskih društava. Omladinske sekcije su — u društvima u kojima postoje — centar sveukupnog društvenog života i mnoga naša društva pokazuju svoju aktivnost jedino preko njih. Jer je gotovo svako naše emigrantsko društvo u kojem nema Omladinske sekcije ne samo zapalo u mrtvilo, nego možemo reći da se nalazi i u agoniji. To u nikom slučaju nije pretjerano, svaki onaj koji pozna prilike u našem emigrantskom pokretu, potvrdit će ispravnost ove konstatacije. Stoga je svakome jasno, da je osnivanje Omladinske sekcije od presudnog značaja za svako naše emigrantsko društvo, pa je zato dužnost svakog emigrantskog radnika da, u svojoj organizaciji, poradi na osnivanju Omladinske sekcije i da — s tim u vezi — ide u svakom pogledu na ruku težnjama naše omladine.

Jer raditi sa omladinom znači raditi na stabilizaciji prilika u našem pokretu i na zaštiti interesa naših masa; a raditi protiv omladine znači raditi protiv naše emigrantske misli. I. Č.

OMLADINSKI POKRET U SLAVONSKOM BRODU

Zagreb, 30 novembra 1938. Nakon punih dvadeset godina došla je naša omladina do zaključka da samo rekrutovanjem i stvaranjem svojih mladih organizacija, može služiti emigrantskom cilju. Trgnuti se, uvidjeti nedostatak naših starijih, razbiti spontano latenciju mladih sila i unositi pozitivnu dinamiku u naše redove neka bude cilj svakog omladina.

U omladinskim sekcijama, gdje je omladina razvila svoje polje rada, može se gotovo na svim usmenim novinama primjetiti nešto što se ne da sakriti, a to je da imade veliki procenat naših omladinaca, koji ne samo što ne znadu istarski govoriti, što ne znadu kako izgleda istarska narodna nošnja, ili nešto slično, nego i ostali elementi geografski, politički i ekonomski su im isto tako malo poznati. To je danas. Pitamo se što će biti, ili gdje će biti naša omladina za nekoliko godina, ako se navedeno ne predusretne? Logično, nestat će je. Nestat će naših emigrantskih ideja i ciljeva i nastati dezinteres za cijelu Julijsku Krajinu. Da se to ne dogodi, dužnost je svakog emigranta, a pogotovo emigrantskih društava, da to spriječe sakupljanjem omladine i osnivanjem Omladinskih sekcija, da im tako pruže mogućnosti, da se upoznajaju s našim problemom. Do sada postoje Omladinske sekcije u Zagrebu, Beogradu i Sušaku u kojima je organizirano oko 400 omladinaca i omladinki.

Te sekcije imadu i vrhovni forum »Radni odbor Omladinskih sekcija«, koji je bio formiran na Omladinskoj konferenciji, a svrha mu je, da koordinira i unaprijedi zajedničke interese svih omladinaca iz Julijske Krajine.

te da dopuštenim sredstvima poradi na zaštiti interesa omladinskih organizacija, zatim da učvrsti veze izmedju postojećih sekcija i osniva nove u onim društvima gdje ih još nema.

Ovih dana je Radni odbor osnovao Omladinsku sekciju u Slavonskom Brodu, što znači jedan korak dalje u cjelokupnom našem omladinskom pokretu. Sam tok osnutka ove sekcije pokazao je, da je omladina u Brodu silno zainteresirana za naš pokret. Delegat Radnoga odbora održao je jedno predavanje, koje su omladinci popratili s velikim interesom, a zatim se prešlo na organizatorno polje, te je odmah formiran i pripravn odbor, koji će rukovoditi cijelim pokretom do njegovog definitivnog formiranja. Omladinci i omladinke u Sl. Brodu nijesu se ustručavali, da sjede taj dan u društvenim prostorijama cijelo prije podne i cijelo poslije podne, samo da cijela organizacija bude što stabilnija i što uspješija. Naročite zasluge za to pripadaju omladincu Kosu, društvenom tajniku, i omladinki Zori Tkalec, koji su za cjelokupnu stvar sondirali teren. Raspoloženje i psihoza pod večer bila je takova, da se moglo čuti i osjetiti da je mlada Istra svijesna svoje zadaće. Sastanak je završen pjesmom. Daus Antun i Kos Ivan pokazali su, da se i u Sl. Brodu može čuti onaj tipično istarski duet, a naš Tončić medju ostalim omladinkama i omladincima je bio pravi »slavić«.

Morala bi sva ostala emigrantska društva, da se povedu za Sl. Brodom, jer samo onda ćemo biti jaki, kad budemo u naše redove doveli naše mlade snage.

Percan Josip.

Uspjela priredba omladinske sekcije društva „Istra“ Trst-Gorica“ na Čukarici

Beograd, 27 novembra. Mislimo da nećemo pretjerati ako tvrdimo da aktivnost Omladinske sekcije u Beogradu danas predstavlja jednu solidnu garanciju za pravilan razvitak emigrantskog omladinskog pokreta. Već u prvoj godini svoga opstanka Omladinska sekcija pokazuje da je sposobna da razvije djelatnost koja može da služi za primjer ostalim našim omladinskim sekcijama. I pored toga što je okvir današnjih mogućnosti minimalan za razvijanje naše prave djelatnosti, ipak naša omladina u Beogradu iskoristi svaku šansu koja joj se pruža u tom pogledu.

Da su drukčije prilike sigurno da djelovanje naše omladine u Beogradu ne bi išlo u pravcu da preko zabavnih i kulturnih priredaba mora da propagira našu zajedničku misao. Medjutim izabrati drugi put značilo bi biti u ovom momentu politički nerealno. Naći puta i načina da jedna zabavna priredba dobije značaj prave manifestacije, znači biti politički spretni. Izgleda da je to postigla emigrantska omladina u Beogradu svojom priredbom 19 ov. mjeseca na Čukarici, periferiji Beograda. Svojim prvim nastupom naša omladina htjela je da se najprije sjeti na one

naše sitne i skromne ljude sa beogradske periferije koje ne krasi ni položaji ni palače, već koje krase duboka vjera u konačne ideale. Ti skromni ljudi sa periferije bili su mnogo obrađovani tim posjetom, jer su vidjeli da omladina o njima vodi računa. Ali još više su bili obrađovani programom što su ga izveli naši omladinci i omladinke koji je bio u svakom pogledu na visini.

Poslije pozdravnog govora pročelnika Omladinske sekcije, koji je ostavio snažan utisak na prisutne, omladinski zbor otpjevao je velikim uspjehom himnu »Predobri Bože«. Iza toga je izvedena »Kirijska« od B. Nušića u kojoj je glavnu ulogu imao Žvane iz Zminja, koji je odlično odigrao svoju partiju. Po odigranom komadu je zbor otpjevao »Vasovalca«, koji je bio nagradjen dugotrajnim aplauzom od prisutnih. Naročito su pak pobudile veliko interesiranje tačke dueta koji je otpjevao istarske narodne pjesme kao i istarski narodni ples »balun« uz pratnju miha. Naši omladinci i omladinke dobili su od prisutnih potpuno priznanje za uspješno izvedeni program. Taj prvi nastup naše omladine pred širom publikom ostat će u trajnoj uspomeni, jer su se tek u zoru u veselom raspoloženju razišli svojim kućama. sk.

Družba za uvoz italijanskih tekstilnih izdelkov

Ljubljana, novembra 1938. (Agis) V zadnjem času se je ustanovila v Beogradu delniška družba za uvoz italijanskih tekstilnih izdelkov v Jugoslaviju. Delniška glavnica te nove družbe znaša samo 500.000 dinarjev, kar je dokaz, da stoji za družbo močan činitelj, ki bo skrbel za potrebno finansiranje družbe. Delničari družbe so sama italijanska podjetja, in sicer SNIA Viscosa, Manifattura di Altessano, Manifattura di maglierie in Torcitura di Vittorio Veneto. Vse te tvrtke imajo svoje seđe v Milanu.

Ustanovitev te nove družbe dokazuje, da se Italija nikakor ne pusti izriniti z jugoslovanskega trga. Konkurencija italijanskemu blagu je v Jugoslaviji posebno narasla v času sankcij in po priključitvi Sudetov Nemčiji. Glavna konkurentinja Italije na jugoslovanskem trgu je Nemčija, ki deluje tudi z izvornimi premijami.

Delo te novoustanovljene družbe bo olajšano z novo italijansko-jugoslovansko trgovinsko pogodbo, ki je bila ravno v novembru sklenjena v Rimu. Povećanje izvoza iz Italije v Jugoslaviju je odvisno predvsem od izvoza iz Jugoslavije v Italijo. Verjetno je, da bo družba imela uspehe. V koliko bodo pri tem prizadete domaće industrije, to je vprašanje zase!

NAŠI POKOJNI

ŽUPNIK ALFONZ BLAŽKO

V Kozani v Brdih so 24. novembra pokopali kozanskega župnika Alfonza Blažka.

Pokojnik se je rodil 1. 1869 v Lokavcu v Vipavski dolini, kjer je bil njegov oče posestnik in zidarski mojster. Gimnazijo in bogoslovje je studiral v Gorici. Novo mašo je pel 1893. in nastopil prvo službo je kot kaplan v tolminskih hribih v podmelski fari, kjer je ostal dve leti.

S Tolminskega je potem prišel za kaplana v Rihemberk, kmalu nato pa za kurata v zapadna Erda v Mirnik ob takratni državni meji. Tu je ostal nad 10 let. Mirnik je bil takrat skrajna točka slovenstva. Tudi tu je našel vrlega sodelavca v osebi prerano umrlega kanalškega rojaka učitelja Terčiča. Dasi odločen Slovenec pravi narodni apostol, je bil tudi pri Furlanih zelo priljubljen in spoštovan, ko je več časa upravljal sosednji vikariat Dolenje, kjer sta bila šola in cerkev že italijanski. Bil je tudi v najožjih prijateljskih stidih s pesnikom msgr. Trinkom, ki je takrat poučeval v Vidnu.

Nekaj let pred vojno je Blažko prišel v Kozano. Tu ga je našla vojna in je kot begunec z mnogimi svojimi farani moral v Italijo. V Italiji je kot begunski, duhovnik obiskoval po raznih krajih naše ljudi, jih tolažil in storil mnogo dobrega.

Po vojni se je vrnil nazaj v Kozano, kjer je ostal do smrti.

Naj mu bo lahka briška zemlja!

— Trst. — Na mokrem tlaku je padla 56-letna Marija Ranič iz Sv. Ivana. Zlomila si je desno roko.

SMRT DUHOVNIKA, KI JE SLUŽBOVAL V NAŠIH KRAJIH

Ljubljana, novembra 1938. (Agis). V Ljubnem ob Savinji je koncem oktobra umrl gornjegrajski dekan in župnik Josip Krančič. Pokojnik je služboval vsa leta pred vojno in po vojni v naših krajih, dokler se ni na ukaz oblasti preselil čez mejo. Najprej je služboval v tržaški škofiji, ko so v Ricmanjih nastale verske razprtije je bil poslan tja, da ljudstvo pomiri in spravi s cerkvijo, kar mu je tudi uspelo. Do konca svetovne vojne je nato služboval v Repentabru. V Jugoslaviji je bil nameščen v Gornjem gradu, nato pa v Ljubnem ob Savinji, kjer je dočakal smrt. Blagemu pokojniku naj svetj večna luč!

† FRANČIŠKA KLANČAR

Ljubljana, 29. nov. 1938. Po dolgi in težki bolezni je dne 16. t. m. umrla v splošni bolnici v Ljubljani gospa Frančiška Klančar, stara šele 55 let. Pokojnica je bila rojena v Štanjelu na Krasu, a je živel vse do predlanske jeseni v Trstu, nakar se je preselila k svoji hčeri Mariji, učiteljici v Polhovem Gradcu. Bila je verni gospa, vzorna in skrbna mati ter usmiljena do trpečih in revežev. Kljub vsem britkostim, s katerimi je bilo prepleteno njeno življenje, je ohranila vedno dobro voljo in je znala s svojim temperamentom vsakega potolažiti in razvedriti.

Pokopali smo jo 17. t. m. pri Sv. Križu v Ljubljani, daleč od njene tako ljubljene rodne grude. Naj ji bo naša jugoslovanska zemlja lahka! Vsi, ki smo jo poznali, jo bomo ohranili v najlepšem spominu. Zalujochi hčerki gospej Mariji Česnik in ostalim sorodnikom naše sozhalje!

DIPLOMIRANI TEHNIČAR

mašinske struke, mlad Istranin, traži namještenje. — Varesko Vladislav, Stoliv, Boka Kotorska.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

„ČAS“ O ČERMELJEVI KNJIGI

Zadnja številka revije Leonove družbe »Čas« v Ljubljani prinaša to le očno angleške knjige dr. Lava Čermelja:

— Bolj ko kdaj prej stoji danes v ospredju političnega zanimanja problemi narodnih manjšin. Novejše in najnovejše izkušnje pa nas vedno bolj potrjujejo v prepričanju, da se rešujejo in se slejkoprej tudi bodo rešavala manjšinska vprašanja na povsem drugačen način, kot pa je bila svoječasa Wilsonova zamisel o samoodločbi narodov. Iztrgane iz velike narodne skupnosti, kateri dejansko pripadajo, so narodne manjšine v borbi za svoj obstanek prepuščene same sebi — ako nimajo za seboj velikega zaledja, ki bdi nad njihovo usodo. Kako močne so vezi, s katerimi priklapajo veliki evropski narodi svoje narodne manjšine nase, je dovolj znano. Znano pa je tudi, da pri teh velikih narodih niso le manjšine deležne njihovega živnega interesa, marveč celo vsak v tujni živeč posameznik. Posebni instituti vodijo evidenco nad njimi, ne štedi se s sredstvi, propagando, tiskom za namen, da se ne oddrobi najmanjši delček od skupnega narodnega telesa. — Pri takem dejanskem stanju stvari se nehote vprašujemo, kako je v tem pogledu pri nas Ali ne vlada morda v našem javnem življenju vprav v vprašanih našega zamejstva neka nerazumljiva brezbriznost? Ali pa morda ta vprašanja niso za nas tolike važnosti, da bi jim posvečali kaj več pažljivosti? jim posvečali kaj več pažljivosti?

Take in podobne misli se nam nekatero je avtor posvetil naši narodni manjšini v Italiji. Nič manj kot 550.000 duš šteje naša narodna manjšina, kar znači, da je skoraj polovica našega na-

roda odločena od skupnega narodovega telesa. Prvič imamo pred seboj knjigo, ki nam podaja pretresljivo sliko življenja in nehanja naših ljudi onkraj zapadnih meja — njihovo borbo za življenjski in narodnostni obstanek. Obširno in izčrpno delo (259 strani) je prav za prav niz kronološko podanih historičnih dejstev in dogodkov — bralcu samemu je pripuščeno, da si ob koncu ustvari svojo lastno sodbo. Avtorjeva velika zasluga je v tem, da je vsemu kulturnemu svetu predočil tragično usodo naših ljudi onkraj meja, nam samim pa priklical v spomin že skoraj pozabljen dolžnosti. Knjiga je pisana skrajno objektivno ter brez najmanjše tendence, kar se povečuje njeno dokumentarno vrednost. Te trajne vrednosti dela kot takega nikakor ne zmanjšujejo nekatere okoliščine, med njimi mogoče ta, da je v knjigi izenačen številčno in idejno nedvomno najjači goriški kulturni centrum s tržaškim, ki je znatno šibkejši. — Angleški izdaji knjige, o kateri poročamo, je sledila v letu 1938 tudi francoska (La minorité Slave en Italie). Želeti bi bilo le, da bi delo ne našlo odziva samo v tujni, marveč da bi tudi postalo duševna last vsakega Slovenca. — an.

SEOBE HRVATA U JUŽNU ISTRU

U posljednjem broju zagrebačke revije »Hrvatska Prosvjeta« završio je prof. Nikola Žic svoju studiju o seobi Hrvata u južnu Istru.

TON SMERDEL U »HRV. PROSVJETI«

Ton Smerdel je u posljednjem broju zagrebačke »Hrvatske Prosvjete« objavio četiri pjesme.

KONAC GODINE

se približava, a u knjigama nalazimo još velik broj pretplatnika koji nisu podmirili svoje obaveze prema listu. Ovom broju prilažemo čekovne uplatnice, pa molimo pretplatnike da nam dostave dužnu pretplatu.

Sada koncem godine imamo i mi velikih obaveza, pa apeliramo na pretplatnike da izvrše svoju dužnost i na taj način omoguću nesmetano izlaženje lista i u buduću.

Oni pretplatnici koji imaju podmirenu pretplatu neka sadrže čekovnu uplatnicu i neka nam početkom nove godine doznače barem jedan dio pretplate.

Uredni pretplatnici uzdržavaju list, a neuredni ga upropaćavaju.

ODIJELA I OBUČE ZA SOC. OTSJEK DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

Umoljavaju se članovi koji imaju ponošenih odjevnih predmeta da to daruju za Socijalni otkus društva »Istra« koji radi na zbrinjavanju naših besposlenih radnika, a naročito onih najblijednijih koji su za zimsko doba vrlo loše odjeveni. Kako se u tom našem otkusu dale ovim našim besposlenim i malo tople večere, dobro će doći i najmanji doprinos u gotovom ili u živežnim namirnicama.

Očekujemo od naših bolje situiranih članova da će i u tom pogledu ispuniti svoju dužnost i rado dopri-našati za fond Socijalnog otkuska.

Predavanje v Soči-Matici v Ljubljani

V sobotu 3. decembra bo predaval v salonu pri »Levu« ob pol 21 g. dr. Rudolf Kyovsky, sodnik iz Novega mesta. Tema predavanja je: »Kratek pregled politično gospodarskega razvoja Srednje Evrope po svetovni vojni.« Predavanje je interesantno in aktualno vsebine, ker se nanaša na gospodarska vprašanja, ki se tičejo tudi nas samih. G. predavatelj se je pred kratkim udeležil mednarodne šole v Tatranski Lomnici za srednje-evropska vprašanja in je dober poznavalec gospodarskih problemov. Pred predavanjem bo kratka proslava ujedinenja s petjem društva »Sava« pod vodstvom g. Venturinja. Vabljeni vsi. Vstop prost.

DOPRINOS ISTRE HRVATSKOJ MUZIČKOJ KULTURI

Medju pučkom glazbom, koja se od mjesta do mjesta bitno razlikuje i tako rekuć geografski obilježuje pojedine dijelove naše kulturne zajednice, ide svakako istarsku glazbu posebno mjesto. Naša se regionalna glazbena područja i inače medju sobom mnogo razlikuju, ali svojim karakteristikama i muzičkim izražajem ne otkauću medju sobom toliko, koliko se od njih razlikuje tzv. istarska glazba. Razlog tome leži u skroz netemperovanju stranih utjecaja te rijetko kojom, vrlo malenom, karakteristikom, koja bi je sa ovom povezivala. Pučka glazba većine naših regionalnih muzičkih područja temelji se na jednakom sistemu temperirane udezbje. Tek tu i istom naći ćemo neke intervale, koji su inčbirani prirodno i koji se kose sa temperiranom udezbjom. U istarsko-primorskom muzičkom području su skroz i skroz naravni i datiraju od početka razvitka današnje naše pučke glazbe te nemaju sa današnjim temperiranim sistemom ništa zajedničkoga, tako da se dadu samo aproksimativno zabilježiti. U tome leži sva poteškoća studija i poznavanja tog našeg najinteresantnijeg muzičkog područja, gdje je do danas jedino kompaktno i potpuno sačuvana jedina primitivna i arhaička muzička kultura, čija se praiskonska vrijednost sastoji u prebogatoj ritmici, kakvu još nalazimo

tek kod Bugara, u osebnim tonovima odnosno intervalima jedne primitivne ljestvice, u interesantnoj melodici te u načinu i sredstvima reprodukcije vokalnih i instrumentalnih pučkih tvorevina. Zato i nazivamo tu glazbu sa svim njezinim karakteristikama istarskom, premda to ne će biti sasvim ispravno s muzikološke strane: tragove ove glazbe i njoj sličnih intervala nalazimo i nedaleko Zagreba. U šestinama, Bukovcu, zatim u Turropolju, Kostajnici, Bosni, Dalmatinskoj Zagori, a najčišće još u okolini Slavonskog Broda, nalazimo na ostatke starinskih napjeva, koji zvuče kao da su preneseni iz Istre. Pa čak i dalje: svirka sopila ne razlikuje se mnogo u intervalima od one sličnih instrumenata u Bugarskoj, u Ukrajini, u Armeniji itd. Dokaz, da je u stara vremena muzički izražaj svih Slavena bio isti. I pravo je čudo da su ostaci te pastare naše muzičke kulture ostali najsačuvaniji na pragu jedne sasvim oprečne i nove »evropske« muzičke kulture, koja je uspjela da se uvuče u naša sela te da sasvim apsorbira domaće i starinski izražaj i podredi ga novim, modernijim nastojanjima, koja često i prečesto nemaju niti u biti ništa našega, narodnoga ili nacionalnoga. Nekoji su napjevci, istina, u Istri i Primorju podlegli u nekim mjestima malim promjenama ili utjecajima. No zadržali su ipak nekoje

karakteristike jedne naravne udezbje, u blažoj formi.

Tako razlikujemo dvije vrste napjeva: teže i starije, te lakše, to jest novijeg datuma.

Napjeve i melodije prvog tipa nemoćuće je vjerno zabilježiti. Često se tonovi ovih napjeva kreću unutar naše kvarte i stvaraju intervale za koje nemamo znakova da ih zabilježimo, a ni naše uho nije naviklo da razlikuje točno tako male tonske razmake. Češkom muzikologu i kompozitoru prof. Habi poslužile su te melodije kod njegovih dokaza o opravdanosti postojanja četvrttonskog sistema. No jasno je da njegov četvrttonski sistem počiva na temperovanju udezbji, dok intervali istarske ljestvice nisu jednaki medju sobom. Jedino ih je moguće zabilježiti ispravno pomoću fonografa. Drukčije je sa drugim tipom istarsko-primorskih napjeva. Ovdje ondje ima po koji ton koji je niži (a nekad i viši) od temperovanog tona dotične visine, ali se u glavnome približava načinu pjevanja u temperovanom sistemu. Preko tog drugog tipa postali su popularni nekoi istarsko-primorski napjevci, kao »Vrbničar nad morem«, »Popuhnul je tihi veter«, »Zaspal Pave«, »Baška j' malo selo« i drugi. Čuje li naime te napjeve u originalnome obliku, kako ih još danas pjevaju najstariji ljudi po Istri, a i čitavi Krk, čovjek ih ne će na prvi mah prepoznati, toliko su podlegli utjecaju i promjeni. Drugi tip napjeva mnogo je lakše zabilježiti. Izgleda da su ovi potonji samo u jednom stadiju razvitka od primitivnog načina pjevanja prema

ODŠKODNINA ZA VOJNO ŠKODO JUGOSLOVANSKIH DRŽAVLJANOV

Prejemamo: Kakor je znano so države odškodovale svoje državljane za škodo, ki jo je njim povzročila zadnja svetovna vojna. Tudi naša država je dala to odškodnino, a le svojim državljanom iz Srbije in Črne Gore v predvojnih mejah teh držav, četudi so drugi naši državljani katerim je vojska napravila škodo na njih imovini većinoma prijavili že leta 1921 in 1922 upravi naše države svoje vojne škode; a njih dotične prošnje, ki jih je nad 1500, so ležale do sedaj nerešene pri ministerstvu za socialno politiko in narodno zdravlje.

Za dosegu te odškodnine, važne našim oškodovanim državljanom, sta podpisana odbora vojnih oškodovancev napravila razne korake in zavzel se je na to g. ministar za notranje posle dr. Anton Korošec; na njegovo zahtevo so se sedaj poslane prijave vojnih škodi upravi Dravske banovine v Ljubljani za ugotovitev pravic posameznih oškodovancev do odškodnine in visokosti vojnih škod, kar je neobhodno potrebno za rešitev te zadeve, ki je tako prišla v tir.

Odbora vojnih oškodovancev v Ljubljani in v Mariboru si štejeta v dolžnost obvestiti o tem vojne oškodovance s pristavkom, da se morejo obrniti za daljnjo pojasnila na pravna zastopnika teh odborov, dr. Mateja Pretnerja, odvetnika v Ljubljani, ali dr. Slavko Fornazariča, odvetnika v Mariboru.

DOPRINOS JUGOSLOVENSKEJ MATICI

Mjesto cvijeća na grob svoje ljubljene majke na Dušni dan podario je Jugoslovnskoj matici 50 dinara za siromašne istarske porodice g. Ivan Z o v i ć, istarski učitelj u Zagrebu. Zahvaljuje se O d b o r.

IZ UPRAVE

Vitez Lojze — Beograd — Vaša pretplata je plaćena do 1. II. 1939.

Furlan Marcel — Žirovnica Naročnina plaćana do 1. III. 1939.

Ostrončić Karlo — Beograd — Vašem sinu Emilu, pitomcu pom. akademije u Bakru, šaljem redovito list od 11. XI. t. g.

Lorencin Josip — Beograd — Ne možemo udovoljiti traženju budući da nemamo knjige koju trebate.

U fond »Istre«

K. A. — Sušak Din 12.—

DOVRŠIMO DOM BANA MATKA LAGINJE!

Zadnje stanje	Din 1.320.—
Cvečić Edo	Din 10.—
N. N.	Din 10.—
Doblanović Božo	Din 10.—
Sovdat Nikolina	Din 100.—
Baf Fran	Din 100.—
N. N.	Din 127.—
Velčić Nikola	Din 10.—
N. Tone	Din 10.—
Ing. Bula Konstantin	Din 15.—
Obitelj I. Grl	Din 200.—
Grinbaum Ante	Din 50.—
Širotić Josip	Din 30.—
Ferjančić Ivan	Din 10.—

Ukupno Din 632.—

Današnje stanje Din 2.002.—

ŠIRITE „ISTRU“

temperovanom sistemu. Dokaz tome bilo bi i to, što se manje poznati napjevi u nekim mjestima pjevaju na stariji način, to jest prema prvom tipu, a u drugima prema drugome, lakšem i novijemu.

Kada učimo sve ovo, ne će nam biti nimalo čudno, da su ostala naša muzička regionalna područja ranije i bolje poznavala međusobno biti i karakteristike njihovog muzičkog izražaja. Ovi su bili pristupačniji i obradivačima i publici. Posvećujući pomanjkanje domaćih školovanih ljudi doprinijelo je također činjenici, da se u Istri tako kasno pojavljuje netko tko će se za ovo narodno blago zainteresirati. Temelji naime naše civilizovane, evropske — drugim riječima temperirane — glazbe oprečni su takorekuć ovoj karakteristikici primorsko-istarske muzike, pa nije čudo što se u tu muziku mogao uživiti samo onaj koji je s njome srastao i u njoj se odgojio. Već je Franjo Š. Kuhač sabirujući južnoslovenske narodne pjesme (koje je i sakupio u poznatoj svojoj zbirci) obišao i Istru te Gornje Primorje, gdje je zabilježio nekoliko narodnih pjesama i pjesnih motiva. No on ne samo što je harmonizirao to na zapadnjački način, već je i napjev sam — hotice ili nehotice — posvećujući odalečio od originala, tako da ne sadrži nikakve vlastite karakteristike. Tek domaći je čovjek — Matko Brajša-Rašan ispravno shvatio tu muziku i prvi savjesno i znalčki zabilježio.

SLAVKO ZLATIC

(Svršit će se)